

СКАНДИНАВСЬКО-, ФРИЗЬКО- ТА ФРАНКО- СЛОВ'ЯНСЬКА ТОРГІВЛЯ НА ТЕРЕНАХ ПОЛАБ'Я (VIII-IX СТ.)

Ростислав ВАЦЕБА

Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті проаналізовано скандинавсько-, фризько- та франко-слов'янські торгові відносини VIII-IX ст. в контексті розвитку торгівлі на території Слов'янського Полаб'я. Визначено предмет полабського експорту та імпорту. Простежено зв'язок торгівлі з політичним та економічним розвитком регіону.

Ключові слова: Полаб'я, торгівля, полабські слов'яни, нормани, фризи, франки.

Торгові відносини є невід'ємною складовою історії Слов'янського Полаб'я. Перші спроби їх вивчення на основі писемних джерел в окремих частинах своїх праць здійснили Александр Гільфердинг¹³⁰, Вільгельм Богуславський¹³¹ та Ян Гжегожевський¹³².

Початок дослідження цієї проблематики на кардинально новому рівні пов'язаний з появою широкої джерельної бази археологічного характеру. На основі її аналізу розвиток торгівлі у Полаб'ї дослідили польські археологи Вітольд Генсель¹³³, Ян Жак¹³⁴, Казімеж Сласький¹³⁵ та Кшиштоф Ваховський¹³⁶. У

¹³⁰ Гильфердинг А. История балтийских славян / Александр Гильфердинг // Собрание сочинений А. Гильфердинга. – Санкт-Петербург, 1874. – Т. IV. – 462 с.

¹³¹ Bogusławski W. Dzieje Słowiańszczyzny północno-zachodniej do połowy XIII w / Wilhelm Bogusławski. – Poznań, 1889. – Т. II. – 997 s.

¹³² Grzegorzewski J. Z kresów połabskich / Jan Grzegorzewski. – Kraków, 1885. – 83 s.

¹³³ Hensel W. Słowiańszczyzna wczesnośredniowieczna: zarys kultury materialnej / Witold Hensel. – Warszawa, 1965. – S. 543-592.

¹³⁴ Żak J. Studia nad kontaktami handlowymi społeczeństw zachodniosłowiańskich ze skandynawskimi od VI do VIII w. n.e. / Jan Żak. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków, 1962. – 323 s.; Żak J. "Importy" skandynawskie na ziemiach zachodniosłowiańskich od IX do XI wieku: streszczenie analityczno-syntetycznej części pracy habilitacyjnej / Jan Żak. – Poznań, 1964. – 41 s.

німецькій історіографії це питання вивчали Герхард Кьостер, Ернст Петерсен, Гельмут Прейдель¹³⁷, Йоахім Герман¹³⁸ та інші дослідники. В контексті історії міст Слов'янського Полаб'я соціально-економічні відносини в регіоні у IX–XII ст. відобразив у своїх дослідженнях Микола Рудь¹³⁹. Та все ж, комплексного дослідження торгових відносин у ранньосередньовічному Полаб'ї в історичній науці ще не здійснено.

У пропонованому дослідженні ми поставили собі за мету розглянути торгові шляхи Полаб'я в загальноєвропейському контексті, визначити предмет полабського експорту та імпорту, проаналізувати еволюцію торгівлі на теренах Полаб'я та її вплив на політичний та економічний розвиток регіону.

Територія Полаб'я розташована на межі Західної та Центрально-Східної Європи, в межах басейнів річок, що впадають до Балтійського й Північного морів. Таким чином, водні шляхи сполучення пов'язували полабських слов'ян з балтійською торгівлею. Водночас, у Полаб'ї існували й сухопутні торгові шляхи, які вели до кордонів Франкської імперії. У VIII–IX ст. зовнішня торгівля полабських слов'ян розвивалася в тісному зв'язку із скандинавсько-слов'янською, фризською та франкською торгівлею.

Вже від VI ст. н.е. полабські слов'яни вели торгівлю з норманами. Її предметом були сіль, оброблений бурштин і залізні остроги з Полаб'я та елементи озброєння й золоті

¹³⁵ Слаский К. Экономические отношения западных славян со Скандинавией и другими прибалтийскими землями в VI–IX веках / Казимир Слаский // Скандинавский сборник. – Таллин, 1963. – Т. VI. – С. 61–95.

¹³⁶ Wachowski K. Kultura Karolińska a Słowiańszczyzna zachodnia / Krzysztof Wachowski // Studia archeologiczne. – Wrocław, 1992. – Т. XXIII. – 127 s.

¹³⁷ Turasiewicz A. Dzieje polityczne Obodryców: od IX wieku do utraty niepodległości w latach 1160–1164 / Adam Turasiewicz. – Kraków, 2004. – S. 38.

¹³⁸ Herrmann J. Austausch und Handel / Joachim Herrmann / Hrsg. von Joachim Herrmann // Die Slawen in Deutschland. Geschichte und Kultur der slawischen Stämme westlich von Oder und Neiße vom 6. Bis 12. Jahrhundert. – Berlin, 1985. – S. 126–152.

¹³⁹ Рудь М. До питання про генезис міст у полабсько-прибалтійських слов'ян в епоху раннього середньовіччя / Микола Рудь // Вісник Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. Серія Історичні науки. – К., 1990. – Вип. 32. – С. 70–76, та ін. праці.

прикраси зі Скандинавії¹⁴⁰. Основним стимулом для розвитку скандинавсько-слов'янського торгового обміну були нестача солі, недорозвинутість обробки бурштину й виробництва острогів, надлишок продукції кольорової металургії у Скандинавії та налагоджене виробництво острогів, надлишок солі й бурштину на території Полаб'я, за відсутності виробництва мечів і шоломів через низьку якість болотної руди¹⁴¹. Суб'єктами скандинавсько-слов'янської торгівлі виступали непрофесійні норманські купці, котрі щорічно, з 15 травня до 15 серпня і з 15 вересня до 1 жовтня здійснювали подорожі до Полаб'я¹⁴².

Розвиток скандинавсько-полабської торгівлі відбувався у декілька етапів. Перший тривав від VI до кінця VIII ст., другий – від IX до середини X ст.¹⁴³. Кожний з цих етапів мав декілька фаз. VIII ст. хронологічно відповідає останній фазі першого етапу, для якої властива майже повна відсутність археологічних свідчень скандинавсько-полабської торгівлі¹⁴⁴. К. Слаский пов'язував це з внутрішніми конфліктами у прошарку родових старійшин скандинавського та полабо-слов'янського суспільств, викликаними формуванням державності¹⁴⁵. Однак, на нашу думку, ближчим до істини був Я. Жак, який уважав, що занепад торгових контактів між норманами та полабськими слов'янами у VIII ст. був наслідком розквіту фризської торгівлі у Балтійському морі¹⁴⁶. Фризські професійні купці запропонували норманам сіль (щоправда, дорого, через що скандинави з Готланду, Ютландії та Борнгольму почали купувати її у Нижній Саксонії й Тюрингії¹⁴⁷) і поєднали Скандинавію з долиною Рейну, де знаходилися передові у всій Північно-Західній Європі центри продукції скляних, металевих, дерев'яних, керамічних

¹⁴⁰ Žak J. *Studia nad kontaktami handlowymi...* – S. 265; Слаский К. *Экономические отношения западных славян...* – С. 68.

¹⁴¹ Žak J. *Studia nad kontaktami handlowymi...* – S. 261.

¹⁴² *Ibid.* – S. 278.

¹⁴³ Слаский К. *Экономические отношения западных славян...* – С. 90–91.

¹⁴⁴ Žak J. *Studia nad kontaktami handlowymi...* – S. 270.

¹⁴⁵ Слаский К. *Экономические отношения западных славян...* – С. 68.

¹⁴⁶ Žak J. *Studia nad kontaktami handlowymi...* – S. 283.

¹⁴⁷ *Ibid.*... – S. 262.

та текстильних виробів (в тому числі й предметів розкоші)¹⁴⁸. Як наслідок, у VIII ст. скандинавсько-слов'янські торгівні відносини перестали бути вигідними для норманських купців¹⁴⁹.

Що ж до самих фризів, то вони були посередниками між Франкською державою і народами, які проживали на берегах Балтійського моря. Франкська держава, в свою чергу, була посередником у постачанні хутра, воску і рабів ісламським народам¹⁵⁰. Таким чином, фризські купці могли запропонувати норманам і слов'янам франкські та арабські товари, зокрема, скло, зброю та прикраси. Натомість їм були потрібні хутра, віск та раби. Все це фризам могли запропонувати як слов'яни, так і нормани¹⁵¹.

У першій половині VII ст. основний потік фризської торгівлі був спрямований до Скандинавії та теренів проживання пруссів, й оминав північно-західних слов'ян через конкуренцію франкських купців. Проте, вже від середини VIII ст. на формування товарообігу почала впливати й фризсько-слов'янська торгівля¹⁵². У цей час основні шляхи торгового обміну вели від гирла р. Ейдер (впадає до Північного моря), через долини р. Треене і Рейде до торгового поселення Хайтхабу (Хедебю), звідки – на Упшланд або на острів Готланд¹⁵³. Події 804 р., коли Карл Великий передав Нордальбінгію (Західну Гольштинію) під управління ободритів¹⁵⁴, мали би кардинально змінити місце останніх у фризській торгівлі. Адже ободрити отримали вихід до Північного моря і контроль над частиною фризського торгового шляху. Внаслідок цього, у 804–808 рр.

¹⁴⁸ Ibid; Verhulst A. Craft and industrial production / Adriaan Verhulst // The New Cambridge Medieval History. – New York, 1995. – Vol. 2. – P. 501–503.

¹⁴⁹ Прибуток непрофесійного норманського купця складав 15–25%, в той час, як, наприклад, професійні пізньоримські купці мали прибуток бл. 50% (Див.: Žak J. Studia nad kontaktami handlowymi... – S. 279). Можна припустити, що прибуток професійних фризських купців також складав бл. 50%.

¹⁵⁰ Слаский К. Экономические отношения западных славян... – С. 67.

¹⁵¹ Žak J. Studia nad kontaktami handlowymi... – S. 253.

¹⁵² Ibid. – S. 260.

¹⁵³ Слаский К. Экономические отношения западных славян... – С. 67.

¹⁵⁴ Annales regni Francorum inde AB A. 741. us Que AD A. 829 qui dicuntur Annales Laurissenses maiores / post editorem G. H. Perzil; recognovit Fridericus Kurze // Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum ex Monumentis Germaniae Historicis separatim editi. – Hannoverae, 1895. – P. 118.

торговий шлях, очевидно, змістився на південь: зі скандинавських портів до Рерика. А це, в свою чергу, не могло не спричинити переорієнтації фризських купців на торгівлю з полабськими слов'янами¹⁵⁵ навіть за умови, що торгове поселення все ще зберігало данський характер і формально належало данському конунгу¹⁵⁶ (привезені до Рерика з Данії чи Швеції норманські товари не могли конкурувати з аналогічною продукцією чи, тим більше, сировиною з навколишніх слов'янських земель). Такі зміни, зрозуміло, не задовольняли данців, що й могло стати справжньою причиною походу короля Годофрида на ободритів у 808 р. Під час цього походу данці зруйнували Рерик (незважаючи на те, що мешканці цього торгового центру платили їм данину), а усіх купців данський король Годофрид перевіз з Рерика до Хайтхабу¹⁵⁷. Тож знищення Рерика мало характер торгової блокади, метою якої було недопущення торгового обміну, особливо, постачання зброї до слов'янських країв¹⁵⁸. Унаслідок цих подій у IX ст. фризи знову почали оминати західнослов'янські береги¹⁵⁹, а Хайтхабу залишив далеко позаду тепер вже ободритський Рерик¹⁶⁰.

У IX ст. торгові контакти Скандинавії з Полаб'ям поступово відновилися. Слов'яни в цей час познайомилися з технікою

¹⁵⁵ В історіографії немає єдиної думки стосовно походження назви та етнічної приналежності жителів Рерика (докладніше про це питання див. у праці: Войтович Л. Князь Рюрик / Леонтій Войтович. – Біла Церква, 2014. – (Серія “Славетні постаті Середньовіччя”. – Вип. 4). – С. 58). Проте, найбільш переконливою виглядає версія Леонтія Войтовича, відповідно до якої Рерик був заснований данським конунгом Рюриком наприкінці VIII ст., а вже згодом захоплений ободритями.

¹⁵⁶ Таку версію не можна відкидати, адже під 808 р. “Аннали Королівства франків” повідомляють, що мешканці Рерика сплачували данському конунгу Годофриду данину (див.: *Annales regni Francorum inde AB A. 741. us Que AD A. 829 qui dicuntur Annales Laurissenses maiores.* – P. 126).

¹⁵⁷ *Ibid.* – P. 126.

¹⁵⁸ Labuda G. *Fragmenty dziejów Słowiańszczyzny Zachodniej* / Gerard Labuda. – Poznań, 1971. – Т. 2. – S. 115.

¹⁵⁹ Żak J. “Importy” skandynawskie... – S. 27.

¹⁶⁰ Слаский К. Экономические отношения западных славян... – С. 70; Войтович Л. Князь Рюрик... – С. 58.

будівництва кораблів з кілем¹⁶¹, що дозволило їм плавати до Бірки й Хайтхабу¹⁶². Загалом же, до 890 р. торгівлю здійснювали непрофесійні чи напівпрофесійні слов'янські купці та шведські купці з Бірки¹⁶³. Наприкінці IX ст. на шляху між Вагрією та Хайтхабу з'явилися непрофесійні ободритські купці¹⁶⁴. Полабські слов'яни експортували кераміку й продукти ремесла, а нормани – продукцію металургії та різноманітні товари із Західної Європи¹⁶⁵. Очевидно, останні й були основним предметом торгівлі з боку Скандинавії. Адже частка норманських імпортованих у полабських скарбах IX ст. становить 2–5%¹⁶⁶ (при цьому, всі норманські імпорти походять не зі Скандинавського, а з Ютландського півострова¹⁶⁷). Характерно, що поширення скандинавських предметів у прибалтійській частині Полаб'я (за винятком Вагрії) співпадає з поширенням каролінзьких товарів, що вказує на надходження останніх зі Скандинавії¹⁶⁸. Таким чином, у IX ст. нормани виступали в ролі посередника, завдяки якому предмети каролінзької культури потрапляли до прибалтійських регіонів Полаб'я.

Упродовж VIII–IX ст. основним напрямом сухопутної торгівлі полабських слов'ян були території Франкської імперії. Франкська торгівля заповнила нішу остгото- гепідо- та тюринзько-західнопоморського торгового обміну¹⁶⁹. Вже від VI ст. н.е. на тюринзько-надодерському шляху запанували “франкські” купці, котрі, зазвичай, були римлянами або євреями¹⁷⁰. У VIII ст. вони їздили до Помор'я за бурштином,

¹⁶¹ Слаский К. Экономические отношения западных славян... – С. 77. На слов'янському березі Балтійського моря знайдені рештки човнів цього періоду, котрі більшість німецьких дослідників трактувала, як вікінзькі, натомість польських – як зроблені на зразок вікінзьких (див.: Labuda G. Fragmenty dziejów Słowiańszczyzny Zachodniej... – S. 117).

¹⁶² Слаский К. Экономические отношения западных славян... – С. 91.

¹⁶³ Żak J. “Importy” skandynawskie... – S. 29.

¹⁶⁴ Ibid. – S. 30.

¹⁶⁵ Слаский К. Экономические отношения западных славян... – С. 91.

¹⁶⁶ Żak J. “Importy” skandynawskie... – S. 15.

¹⁶⁷ Ibid. – S. 28.

¹⁶⁸ Wachowski K. Kultura Karolińska a Słowiańszczyzna zachodnia... – S. 110.

¹⁶⁹ Żak J. Studia nad kontaktami handlowymi... – S. 262–263.

¹⁷⁰ Ibid. – S. 254.

воском і рабами¹⁷¹. Упродовж IX ст. франкські купці, ймовірно, успішно вели торгівлю із західними ободритами, адже у Вагрії в цей час спостерігалась значна кількість імпортих (а не реімпортих) франкських товарів¹⁷². Очевидно, саме торгівля стала стимулом до створення мережі сталих доріг на ободритських землях¹⁷³. У IX ст. тут з'явилися мости, на зразок дерев'яного мосту на озері Тетерів (поблизу сучасного м. Тетеров у федеральній землі Мекленбург-Передня Померанія, ФРН), довжиною 750 м¹⁷⁴, що значно полегшило перехід через річки й болота. Існувала й прикордонна торгівля франків і саксів зі слов'янами, що відбувалася на ярмарках у межах спеціально збудованих тимчасових укріплень, котрі після завершення торгів розбирали¹⁷⁵.

Важливим джерелом до вивчення франко-слов'янської торгівлі є "Капітулярій з Діденхофен", виданий Карлом Великим у 805 р.¹⁷⁶. Як видно з наведеного нижче уривку, §7

¹⁷¹ Żak J. *Studia nad kontaktami handlowymi...* – S. 254.

¹⁷² Wachowski K. *Kultura Karolińska a Słowiańszczyzna zachodnia...* – S. 111.

¹⁷³ Turasiewicz A. *Dzieje polityczne Obodryców...* – S. 39.

¹⁷⁴ *Ibid.* – S. 39; Hensel W. *Słowiańszczyzna wczesnośredniowieczna.* – S. 528–530.

¹⁷⁵ Grzegorzewski J. *Z kresów połabskich...* – S. 24.

¹⁷⁶ "§7. De negotiatoribus qui partibus Sclavorum et Avarorum pergunt, quousque procedure cum suis negotiis debeant: id est partibus Saxoniae usque ad Bardaenowie, ubi praevideat Hredi; et ad Schezla, ubi Madalgandus praevideat; et ad Magadoburg praevideat Aito; et ad Erfesfurt praevideat Madalgandus; et ad Halazstat praevideat item Madalgandus; ad Foracheim et ad Breemberga et ad Ragenisburg praevideat Audulfus, et ad Lauriacum Warnarius. Et ut arma et brunias non ducant [in locis illis] ad venundandum; quod si inventi fuerint portantes, ut omnis substantia eorum auferatur ab eis, dimidia quidem pars partibus palatii, alia vero medietas inter [comitum et inventorem diuidatur et inter iamdictum missum] iamdictos missos et inventorem dividatur". ("§7. Стосовно купців, котрі йдуть від земель слов'ян та аварів, то вони повинні з'являтися зі своїми справами: що є від земель Саксонії вгору – до Бардовіка, де наглядає Греді; і до Схезли, де Мадальганд наглядає; і до Магдебурга (де) наглядає Аіто, і до Ерфурта (де) наглядає Мадальганд; і до Халаштату, де також Мадальганд наглядає; до Форхейма і до Бамберга, і до Регенсбурга (де) наглядає Аудильф, і до Лорха (де наглядає) Варнарій. І щоб не брали зброї і обладунків [у тих місцях] на продаж; бо, якщо будуть знайдені, несучи з собою (зброю і обладунки), кожна їхня річ буде забрана від них; половина цих речей буде віддана палацу, а решта буде поділена між графом (чиновником) і тим, хто це виявив"). Текст джерела поданий за виданням: *Monvmenta Germaniae Historica inde ab anno Christi quingentesimo vsqve ad annvm millesimvm et quingentesimvm / edidit societas aperendis fontibvs rervm Germanicarvm medii aevi. – Legvm section II. Capitvlaria regvm Francorvm / denovo*

цього документу визначав для купців, котрі приходили зі слов'янських та аварських країв, дев'ять пунктів на лінії від Нижньої Ельби до Дунаю (Бардовік, Схезла, Магдебург, Ерфурт, Галашлат, Форгайм, Бабберг, Регенсбург і Лауріакум)¹⁷⁷, де вони могли вести торгівлю під наглядом франкських урядовців. Імператор, під страхом конфіскації майна, також забороняв згаданим купцям брати на продаж зброю та обладунки¹⁷⁸. Цей документ дуже суперечливо трактували польські історики. Ян Гжегожевський пов'язував капітулярій з наддунайською торгівлею¹⁷⁹. На його думку, тут йдеться про слов'янських і аварських купців, яким заборонили вивозити з Франкської імперії зброю та обладунки¹⁸⁰. Юзеф Відаєвич¹⁸¹, Герард Лябуда¹⁸², Генрик Ловмянський¹⁸³ та Єжи Стшельчик¹⁸⁴ також вважали, що тут йде мова про заборону вивозу зброї. Останні двоє, щоправда, прийшли до висновку, що Капітулярій 805 р. стосується франкських купців, котрі вирушали на слов'янські землі¹⁸⁵.

edidit Alfredvs Boretivs. – Hannoverae, 1883. – Tomvs Primvs. – P. 123 (у квадратних дужках – вставки з інших списків документа; у звичайних дужках – вставки автора).

¹⁷⁷ Певний час в історіографії було прийнято пов'язувати ці торгові пункти із Сорабським лімесом (див.: Нидерле Л. Славянские древности / Любор Нидерле ; [пер. с чешск. Т. Ковалевої і М. Хозанова ; ред. А. Монгайта; предисловие П. Трегьякова]. – Москва, 1956. – С. 104; Strzelczyk J. Po tamtej stronie Odry: dzieje i upadek Słowian połabskich / Jerzy Strzelczyk. – Warszawa, 1968. – S. 50). Однак подальші дослідження привели Є. Стшельчика до заперечення цієї тези, адже §7 “Капітулярію з Діденхофен” нічого не говорить про політичний кордон, а “limes Sorabicus” вперше згадується у Фульдських аналах тільки у середині IX ст. (див.: Strzelczyk J. Słowianie i Germanie w Niemczech środkowych we wczesnym średniowieczu / Jerzy Strzelczyk. – Poznań, 1976. – S. 170).

¹⁷⁸ З документу, щоправда, незрозуміло, заборонялося вивезення чи ввезення зброї на територію Франкської імперії.

¹⁷⁹ Grzegorzewski J. Z kresów połabskich... – S. 8.

¹⁸⁰ Ibid. – S. 25.

¹⁸¹ Widajewicz J. Serbowie nadłabscy / Józef Widajewicz. – Kraków, 1948. – S. 18.

¹⁸² Labuda G. Fragmenty dziejów Słowiańszczyzny Zachodniej... – S. 115.

¹⁸³ Łowmiański H. Podstawy gospodarcze formowania się państw słowiańskich / Henryk Łowmiański. – Warszawa, 1953. – S. 224.

¹⁸⁴ Strzelczyk J. Słowianie i Germanie w Niemczech środkowych... – S. 170.

¹⁸⁵ Łowmiański H. Podstawy gospodarcze formowania się państw słowiańskich... – S. 224; Strzelczyk J. Słowianie połabscy / Jerzy Strzelczyk. – Poznań, 2002. – S. 50.

Виходячи з тексту Капітулярію можна припустити, що у полабських слов'ян вже на початку IX ст. були свої купці, котрі здійснювали мандрівки до прикордонних областей Франкської імперії (Саксонії і Тюрингії). §7 цього документу був, швидше за все, спрямований на захист франкської торгівлі, адже обмеження слов'янських і аварських купців у пересуванні Франкською імперією змушувало їх продавати і купувати товари за такою ціною, яку встановлювали франкські купці у згаданих торгових пунктах (остання могла бути суттєво вищою від середньої ринкової ціни в імперії). Відкритим залишається питання заборони торгівлі зброєю та обладунками. Ю. Відасвич, говорячи про заборону на вивіз франкської зброї, пов'язував це положення з підготовкою походу на полабських слов'ян 806 р.¹⁸⁶.

Отже, розвиток торгових відносин на території Полаб'я у VIII–IX ст. відбувався в контексті скандинавсько-, фризько- та франко-слов'янської торгівлі. До початку IX ст. левову частку слов'янського експорту складали сіль, продукти мисливства (хутра) та бортництва (мед і віск), тобто, в експорті домінував первинний (сировинний) сектор економіки. Експорт залізних острогів до Скандинавії був швидше винятком з цього правила і суттєво не вплинув на розвиток торгівлі. Водночас, існування торгових шляхів на території Полаб'я і діяльність тут франкських, норманських та фризьких купців вже у VIII ст. створювали сприятливі умови для розвитку ремесла. Як наслідок, від IX ст. спостерігалось зростання експорту готових виробів з Полаб'я, чи не єдиним споживачем яких були нормани. Основними предметами імпорту були зазвичай західноєвропейські товари (мечі й прикраси), рідше – скандинавські. Слов'яни, що жили на березі Балтійського моря, певний час змагалися з норманами за право торгувати з фризами, однак у IX ст. скандинави перемогли й прибалтійським слов'янам довелося прийняти їхнє посередництво. Слов'яни ж південного Полаб'я вели безпосередню торгівлю з франками, що засвідчує §7 “Капітулярію з Діденхофену” (805).

¹⁸⁶ Widajewicz J. Serbowie nadlabcy... – S. 18.

SCANDINAVIAN-, FRISIAN- AND FRANCO-SLAVIC TRADE ON THE TERRITORY OF POLABYA (VIII- IX CENTURIES)

Rostyslav VATSEBA

The Ivan Franko National University of Lviv

The article elucidates the scandinavian-, frisian- and franco-slavic trade relations in the VIII-th and IX-th centuries in the context of trade development on the territory of Slavic Polabya. The author determines the subject of polabyan export and import, retraces reciprocal influences between the trade and political and economic development of the region.

Key words: Polabya, trade, the Polabian Slavs, the Normans, the Frisians, the Franks.